

Kartoffelafgiftsfonden

Genbank for kartofler

Projektansvarlig og deltagere

Merethe Bagge, Forædler ved Danespo A/S, mba@danespo.com

Resume

Genbankens opgave er at vedligeholde gamle sorter, samt nyere forældrelinjer og udenlandske sorter som har værdifulde egenskaber for fremtidig forædling og avl af kartofler samt for forskningsprojekter. Ydermere opformeres 13 gamle navnesorter i mindre skala og udleveres til interesserede museer, forskere og privatpersoner. Når der inkluderes nye sorter til genbanken bliver disse lagt i marken til observation af deres fysiske egenskaber. Sorterne får karakterer for knoldegenskaber og får målt tørstof samt bliver kogt og friteret. Hvor det er relevant bliver sorterne også testet for genetiske egenskaber.

Sortssamlingen af kartofler går tilbage til Landbrugets kartoffelfonds begyndelse og er den eneste større samling af kartoffelmateriale i Danmark. Materialet anvendes i forbindelse med forsøg, forædling og forskning indenfor kartofler. Kartoflerne indeholder vigtige dyrknings-, resistens- og kvalitetsegenskaber som er blevet grundigt kortlagt gennem arbejdet med genbanken.

Materialet er sundt og har en sygdomsstatus, så det kan sendes indenfor EU med plantepas.

Projekts faglige forløb

Da kartofler ikke er frøkonstante er det kun muligt at bruge vegetativ formering, når sortsegenskaber skal bevares. Der findes forskellige måder at lave denne vegetative formering, hvor den mest kendte er ved at sætte en knold fra sidste sæson i enten mark eller drivhus til knoldproduktion. Herved opnås en anvendelig mængde af nye knolde til brug efter høst og det er denne metode Danespo anvender til at bevare de sorter, hvor det vurderes mest sandsynligt at der kan blive behov for robust læggemateriale. Knolde af de 532 udvalgte sorter blev lagt i plantesække i lusetæt drivhus i 2022.

En anden metode til vegetativ formering er bevaring af planterne som in vitro planter. Denne metode er mere pladsbesparende og er endnu bedre til forebyggelse af sygdomme i materialet end dyrkning i lusetæt drivhus, men det tager væsentligt længere tid at opnå læggemateriale fra in vitro planter. Derfor består Danespo's genbank også af en række in vitro planter, som inkluderer sorter med unikke genetiske egenskaber, hvor det er mindre sandsynligt at der er behov for robust læggemateriale med kortere varsel. Historiske kartoffelsorter, der er mere modtagelige overfor sygdomme og derfor er i større risiko for at gå til grunde i drivhuset, vedligeholdes ligeledes in vitro. Derfor er der et mindre overlap mellem sorter der bevares med knoldproduktion i drivhus og in vitro planter i laboratoriet.

Samlingen bestod i 2022 af 1717 unikke sorter, heraf 125 vildarter, 750 planter fra forskningspopulationer, 205 navnesorter samt 105 dihaploide sorter. Idet nogle sorter vedligeholdes både i insekttæt drivhus og sygdomsfrie rør in vitro, blev 532 sorter vedligeholdt i drivhus og 1185 sorter vedligeholdt in vitro.

Der sker hvert år en vis udskiftning af materialet med nyt og samlingen vurderes løbende mht. at sortere materiale fra som ikke længere menes have interesse historisk og/eller forædlingsmæssigt.

Nyindkommet materiale fra andre EU lande sygdomstestes for alm. virus samt ring- og brunbakteriose for at sikre renholdelsen af genbanken.

Arbejdet omfatter også udveksling af materiale med udenlandske institutioner. Bl.a. samarbejder Danespo med Nordisk Genbank om beskrivelser og opbevaring af gamle nordiske sorter og der sendes læggemateriale af historiske sorter til museer og museumshaver i Danmark. I 2022 er der således tilsendt materiale af 13 forskellige sorter til 11 forskellige museer og 2 privatpersoner.

Kartoffelafgiftsfonden

Sortsnavn	Museum Amager	Det grønne museum	Glud museum	Karensminde	Boldrup Museum	Frilandsmuseet (Lyngby)	Randers regnskov	Nyvang	Den Fynske Landsby	Jakob fra den Fynske Landsby	Mosbjerg landskabs og landbrugsmuseum	Erik Begtrup	Give egnens Museum
Brønderslev kartoffel	10	10	10	10	10	10	20	10		10	10		
Congo/Blue Congo	10	10		10	20	10	20		10		10		20
Craigs Snow White	5	5		5			5			5	5		
Juli	10	10	10	10	10	50	20		10		10		20
King Edward VII	10	10	10	10	20	50	20	10		10	10		20
Magnum Bonum	8	8	8	8		8	8			8	8		8
Minea	10	10		10			20			10	10	10	20
Octavia	10	10		10			20			10	10		20
Primula	10	10		10			20			10	10		20
Reichskanzler	10	10	10	10	10	10	20	10		10	10		
Tidlig Rosen/Early Rose	10	10		10		10	20		10		10		20
Up To Date	10	10	10	10	10	10	20	10		10	10		20
Webb's Tidlig	7	7	7	7	7	7	7		7		7		

Samlet kan siges, at genbanken stadig opfylder sit formål: dels at bevare og udbrede kendskabet til gamle sorter, dels at stille materiale til rådighed for forskning og forædling.

Offentliggørelser vedrørende projektet.

Genbankens offentliggørelser består af:

- Elektronisk henvendelse til en lang række danske museer med informationer om hvilke sorter der kan anmodes om læggekartofler af, samt efterfølgende udlevering.
- Udlevering af læggekartofler af historiske sorter til private personer som følge af henvendelser til Danespo.
- Årlig faglig rapport indsendt til Kartoffelafgiftsfonden.